

ТАҚРИЗИ

**муқарризи расмӣ ба кори диссертатсионии Мадвалиев
Ҷамолиддин Алиҷонович дар мавзуи «Терроризм, амалҳои
террористӣ ва таъсири онҳо ба суботи сиёсии ҷомеа» барои
дарёфти дараҷаи илмии номзали илмҳои сиёсӣ аз рӯи ихтисоси
23.00.02 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияҳои сиёсӣ**

Дар замони муосир руҳ додани ҷинойтҳои муташаккил ба мисли терроризм ба масъалаи муҳимми таҳқиқи илмӣ, махсусан илмҳои ҷомеашиносӣ мубаддал гардида, дар ин ҷода проблемаҳои зиёди баҳсталаб ва доманадори назариявӣ амалиро ба миён меорад. Падидаи терроризм ҳамчун амали ҷинойтӣ барои ҷомеа ҳафтнок ба ҳисоб рафта, бештар талаби ҷоннок сохтани фаъолияти зиддитеррористии давлатиро дорад, ки мақоми инсон ва арзишҳои инсондӯстии умумибашариро дар низоми муносибатҳои сиёсӣ эҳё намуда, тарҳи умумии муборизаро баҳри пойдории суботи ҷомеа афзал медонад. Аз ин рӯ дар натиҷаи инкишофи босуботи ҷомеа дар соҳаҳои мухталифи ҳаёти ҷамъиятиву сиёсӣ имконияти бунёди механизми мубориза ба муқобили терроризм ва амалҳои террористӣ пайдо мешавад, ки мароми асосии он нигоҳ доштани суботи сиёсии ҷомеа мебошад. Аз ин рӯ кори диссертатсионии Мадвалиев Ҷамолиддин Алиҷонович дар мавзуи «Терроризм, амалҳои террористӣ ва таъсири онҳо ба суботи сиёсии ҷомеа» ба чунин масъалаи ҳалталаби илмӣ бахшида шудааст.

Рисолаи Ҷ.А. Мадвалиев ба таҳлили терроризм ва амалҳои террористӣ, ки ба суботи сиёсӣ ва тарҳи мутамаддини инкишофи ҷомеаи муосир таъсир мерасонад, ба самти ихтисоси 23.00.02 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияҳои сиёсӣ мутобиқат мекунад. Терроризм ва амалҳои террористӣ ҳамчун фаъолияти номатлуби созмонҳои террористӣ арзёбӣ мегарданд, ки ба равандҳои сиёсӣ таъсир расонида, ба номуътадилгардии вазъи сиёсӣ мебаррад.

Дар раванди навиштани диссертатсия ба асарҳои муҳаққиқони хориҷӣ, тадқиқотҳои назариявӣ оид ба пайдоиш ва зухурёбии терроризм ва амалҳои террористӣ ва рисолаҳои муҳаққиқони тоҷик таваҷҷуҳи хоса равона гардидааст, ки асосҳои назариявии диссертатсияро мукамал ва устувор месозанд. Объект, предмет, мақсад, вазифа ва фарзияи тақиқот, навгонии тадқиқот, нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда ва дигар дархостҳои навишти рисола дар диссертатсия оварда шуданд.

Муаллиф дар диссертатсия дуруст қайд менамояд, ки дар марҳилаи муосири давлатдорӣ ҳамаи кишварҳо дар сатҳи хеле баланд таҳдиду хатари терроризмро эҳсос менамоянд. Аз ин рӯ, ҳар як давлат бо назардошти шаклҳои зоҳиршавии терроризм ва бо мақсади коҳиш додану пешгирӣ намудани оқибатҳои ногувори ин зухуроти номатлуб чораҳои гуногун меандешанд. Таҳлили таҷрибаи ҷаҳонӣ оид ба мубориза бо терроризм ва пешгирӣ намудани оқибатҳои он нишон медиҳад, ки аслан ин гуна фаъолият дар ду сатҳ: миллӣ ва байналмилалӣ роҳандозӣ мегардад (Саҳ.112 диссертатсия).

Дар рисола мубрамияти мавзӯ бо далелҳои асоснок исбот гардидааст. Он пеш аз ҳама бо хатарнок будани зухуроти терроризм ва таъсири он ба суботи сиёсӣ ва амнияти давлати интишор мегардад. Далели дигаре, ки муаллиф ҳамчун мубрамии мавзӯ асоснок мекунад бо хусусиятҳои терроризми муосир вобаста мебошад. Ба андешаи муаллиф терроризми замони муосир аҳолии осоиштаро ҳамчун объекти рамзӣ интиҳоб менамояд, аз ҷониби як қатор давлатҳо ҳамчун воситаи амалӣ гардонидани мақсадҳои геополитикӣ ва геостратегӣ истифода бурда мешавад, дар муқобили ҷаҳонишавӣ ва афзудани нобаробарии иқтисодии давлатҳо баромад менамояд, дар аксар маврид зери ниқоби дини ислом зухур меёбад ва аз шабакаи интернет ва технологияҳои иттилоотии замони муосир бо роҳи тарғибу ташвиқи ғояҳои тундгароии динию сиёсӣ пайравони худро зиёд менамояд. Аз ин рӯ дар чунин вазъи баамалода омузиши терроризм хеле муҳим мебошад ва зарурати муайян

намудани нишноаҳо ва хусусиятҳои нави он ба миён меояд, то ки самаранокии мубориза бо терроризм дар сатҳи зарурӣ ба роҳ монда шавад.

Навгонии илмӣ таҳқиқот бо таҳқиқи хусусиятҳои бевоситаи терроризми муосир, нишон додани заминаҳо ва омилҳои ташаккули он дар шароити ҳозира ва таъсири амалҳои террористӣ ба суботи сиёсии ҷомеа пайваста мебошад. Масъалаҳои таҳқиқи асосҳои назариявӣ конseptуалии масъалаҳои ҷудогонаи терроризм ва дар ин замина нишон додани моҳият ва хусусиятҳои муҳимтарини терроризми муосир, таҳқиқ намудани алоқамандии терроризм бо идеологияҳои тундгароӣ ва ифротгароӣ ва муайян гардидани паҳншавии ғояҳои мазкур ҳамчун заминаи асосии ташаккули терроризм, таҳлилу баррасӣ гардидани шаклҳои мухталифи зоҳиршавии терроризм ва дар ин замина нишон дода шудани махсусиятҳои зухури амалҳои террористӣ дар олами муосир, таҳқиқ гардидани махсусиятҳои низоми мубориза ба муқобили терроризм ва амалҳои террористӣ дар шароити ҳозира ва муайян кардани таҳаввулоти таҷрибаҳои зиддитеррористии давлатҳои алоҳида ва созмонҳои байналмилалӣ, нишон додани таъсири терроризм ва амалҳои террористӣ ба суботи сиёсӣ ва амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон, бо назардошти дигаргуниҳои ҷаҳони муосир ошкор намудани хусусиятҳои мубориза бо терроризм дар шароити навини давлатдорӣ, таҳлил гардидани масъалаҳои рӯзмарраи фаъолияти зиддитеррористӣ ва пешомади инкишофи онҳо ва муайян кардани дурнамои таъмини суботи сиёсӣ ва пешгирии амалҳои террористӣ навгонии илмӣ таҳқиқотро муайян мекунанд.

Муаллифи диссертатси дар нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда терроризмро ҳамчун таҷрибаи истифода намудани зӯровариҳои сиёсӣ дониста, марҳилаҳои гуногуни ташаккулёбӣ ва зоҳиршавии онро дар раванди таърихӣ ва замони муосир муайян мекунанд. Омилҳои идеологии пайдоиши терроризм бо чунин падидаҳо ба монанди ифротгароии динию сиёсӣ, тундгароии динию сиёсӣ ва бунёдгароии динӣ алоқаманд буда, оид ба аз байн бурдани сохтори конститутсионии давлатҳои дунявӣ андешаҳоро ибраз менамояд. Ба ақидаи муаллиф террористон мушкилиҳои дар ҷомеа мавҷудбударо маҳкум намуда, ба пайравони худ ҷомеаи боадолат ва ояндаи дурахшонро ваъда медиҳанд ва бо ин

роҳ онҳоро дар муқобили рақибони худ сафарбар менамоянд. Баррасии шаклҳои зоҳиршавии терроризм дар кори илмӣ имкон медиҳад, ки моҳияти ин падида ба таври дуруст муайян карда шавад. Терроризми муосир низ ифодагари фаъолияти террористии ташкилотҳои мебошад, ки дар симои дини ислом зоҳир мегарданд ва айни замон шумораашон хеле зиёд аст. Мубориза бо терроризм яке аз самтҳои афзалиятноки сиёсати давлатиро ташкил медиҳад. Ҳар як давлат вобаста ба мавқеи ҷуғрофӣ кишвар, шарту шароитҳои иҷтимоӣ ва бо назардошти омилҳои мухталиф фаъолияти зиддтеррористии худро ба роҳ мемонад. Террор ҳамчун воситаи амалӣ намудани мақсадҳои сиёсӣ дар шакли ҳучумҳои мусаллаҳона, суиқасд, тарқиш, ҳучум ба объектҳои гуногуни давлатӣ чамбъяти, дуздидани ҳавопаймоҳо, асир гирифтани рабудани одамон ва ғайра зоҳир мешаванд, ки ҳамаи онҳо дар заминаи фаъолияти террористӣ ба амал оварда шуда, унсурҳои таркибии падидаи терроризм мебошанд.

Андешаҳо ва маълумотҳои дар диссертатсия дарҷгардида дар асоси таҳлили маводҳои мухталиф интишор гардида, дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳо муайян мекунад. Хулоса ва тавсияҳои муаллиф дар асоси таҳлили илмӣ натиҷаҳои тадқиқоти назарӣ ва таҷрибавӣ пешниҳод карда шудаанд. Интишороти муаллиф бо мазмуни кори илмӣ мувофиқ буда, эътимоднокии натиҷаи тадқиқотро исбот мекунад.

Аҳамияти илмӣ рисола бо дарки дуруст ва ҳамаҷаҳафаи моҳият, хусусият ва нишонаҳои терроризми муосир дар заминаи омӯзиш ва баррасии асарҳои илмӣ таҳқиқоти солҳои охир асоснок карда шудаанд, ки барои шинохти табиати терроризм дар шароити муосир мусоидат менамояд. Имконияти ошкор гардидани шаклҳои зоҳиршавии терроризм хулосаҳои илман асоснокшуда пешниҳод шудаанд, ки барои пешгирии ин падидаи номатлуб аҳамияти илмӣ назариявӣ доранд, ки барои ҳалли масъалаҳои рӯзмарраи Ҷумҳурии Тоҷикистон баҳри таъмини сӯйоти сиёсӣ хеле муҳим мебошанд.

Моҳияти амалии таҳқиқот, пеш аз ҳама, бо имкониятҳои истифодаи натиҷаҳои он дар ҳалли масъалаҳо ва вазифаҳои зарурӣ пайваст аст. Онҳо метавонанд дар коркард ва амалигардонии механизмҳои мубориза ё

терроризм, мукамалгардии таҷрибаи баамалбарории ислоҳоти сиёсӣ дар самти мазкур, ворид сохтани тағйиру иловаҳо ба раванди қонунофаринии ҷумҳурӣ ва дар раванди таълим истифода гарданд. Аҳамияти амалии рисола барои мукамалгардонии қонунгузории кишвар, дар самти таълиму тарбияи ҷавонон, дар раванди таълим ва ҳангоми таҳияи барномаҳои таълимӣ ва китобҳои дарсӣ метавонанд истифода бурда шаванд.

Ҳолатҳои асосӣ, хулосаҳо, тавсия ва пешниҳодҳои дар диссертатсия дарҷгардида дар 11 мақолаи илмӣ, аз он ҷумла дар 5 маводи конференсияи илмӣ – амалӣ инъикос ёфтаанд. Довталаби дараҷаи илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон 6 мақолаи илмӣ ҷоп намудааст.

Дар пажӯҳиши мавзӯи кори диссертатсионии Ҷ.А. Мадвалиев аз 230 номгӯи адабиёт истифода шудааст. Диссертатсия аз ду боб ва шаш параграф иборат буда, дар ҳаҷми 218 саҳифа омода гардидааст.

Дар боби аввали кори диссертатсионӣ «Асосҳои назариявӣи методологии таҳқиқи масъалаҳои терроризми муосир» ба заминаҳо ва омилҳои асосии ташаккули терроризм таваҷҷуҳи хосса равона гардидааст. Ба андешаи муаллиф таҳлили адабиёти илмӣ нишон медиҳад, ки олимону муҳаққиқон дар мавриди заминаҳои пайдоиши терроризм чунин падидаҳо ба монанди тундгарӣ ва ифротгароиро махсус таъкид менамоянд. Баррасии алоқамандии терроризм бо тундгарӣ ва ифротгарӣ нишон медиҳад, ки терроризм ва амали террористӣ, фаъолияти ташкилотҳои террористӣ дар ҳудудҳои мамлакат ва пайвастании ҷавонон ба ин гуна созмону ташкилотҳо аз ҳама бештар аз сатҳи зоҳиршавии тундгарӣ ва ифротгарӣ вобаста мебошад.

Ба андешаи муаллиф махсусияти зуҳури амалҳои террористӣ дар олами муосир бо масъалаи гурӯҳбандии терроризм ва ба навъҳои мухталиф ҷудо намудани он, ба мисли терроризми исломӣ, терроризми ҷиҳодӣ, терроризми фармоишӣ, кибертерроризм, терроризми компютерӣ, терроризми давлатӣ ва ғайридавлатӣ, ҳукумати ва зиддиҳукумати;

байналмилалӣ ва дохилӣ; анъанавӣ ва технологӣ; сиёсӣ; динӣ; миллию этникӣ; ҷудоихоҳӣ; чапгаро ва ростгаро вобаста мебошад, ки дар кори илмӣ таҳлили дақиқи худро пайдо намуданд. (Саҳ. 80-81 диссертатсия).

Дар боби дуюм – «Фаъолияти террористӣ ва таъсири он ба суботи сиёсии ҷомеа» оид ба зухуроти терроризм ва амалҳои террористӣ рӯ ба рӯ гардидани Ҷумҳурии Тоҷикистон, фаъолияти зиддитеррористии он, ки ба се марҳила ҷудо мешавад, маълумот дода шудааст. Ба андешаи диссертант, марҳилаи аввал солҳои ҷанги шаҳрвандиро дар бар мегирад, марҳилаи дуюм, давраи баъдичангӣ ва марҳилаи сеюм бошад тахминан аз солҳои 2016 то имрӯзро ташкил медиҳад. Дар марҳалаи ҳозираи ташаккули амалҳои террористӣ ташкилотҳои террористию экстремистие, ки фаъолияти онҳо бо қарори Додгоҳи Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон мамнуъ эълон шудаанд, бо истифода аз дастовардҳои навини илму технология фаъолияти худро дар фазои маҷозии интернет ба роҳ монда, бо мақсади барҳам задани суботи сиёсии кишвар ҳамарӯза ба тарғибу ташвиқи ғояҳои тундгароӣ ва ифротгароӣ машғул ҳастанд. (Саҳ. 144 диссертатсия).

Дар мавриди таҳқиқи масъалаҳои рӯзмарраи фаъолияти зиддитеррористӣ ва пешомади инкишофи онҳо муаллиф ибраз менамояд, ки терроризми муосир бо таҷҳизоти шадиди техникӣ, сатҳи баланди муташаккилӣ ва мавҷудияти захираҳои назарраси молиявӣ зухур меёбад ва хусусияти асосии фарқкунандаи он норавшан кардани сарҳади терроризми байналмилалӣ ва дохилӣ мебошад. Ба андешаи муаллиф дар раванди инкишофи худ Тоҷикистони соҳибистиқлол тавонист, намунаи механизми фаъолияти зиддитеррористиро вобаста ба дарки таҳдиди терроризм ба суботи сиёсии ҷомеа бо назардошти талаботҳои байналмилалӣ мубориза бар зидди он ва ҳолати рушди иҷтимоиву иқтисодӣ ва фарҳангиву идеологӣ пайдо кунад. Дар ин асно мақоми қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таъмини инкишофи босуботи кишвар хело назаррас аст.

Бо баробари ҷой доштани мувафақиятҳо, дар рисола камбудихо низ ба назар мерасад, ки дар чунин шакл муайян мешавад:

1. Дар рисола оид ба хосияти ҷиноятӣ доштани терроризм ва амалҳои террористӣ начандон тавачҷуҳ зоҳир гардидааст. Барои рисола навис зарур буд, ки ин падида ро ҳамчун амали хафнок барои ҷомеа ошкор сохта, таъсири ифротию иртиҷоии онро барои суботи сиёсии Тоҷикистон ба таври мушаххас нишон диҳад.
2. Дар боби дуҷуми диссертатсия оид ба таъмини суботи сиёсии ҷомеа унвонҷӯ нақши институтҳои давлативу унсурони ҷомеаи шаҳрвандиро дар раванди мубориза бо терроризм ошкор намесозад. Дар ин маврид зарурати таҳкими таъмини суботи сиёсӣ аз ҷониби институтҳои сиёсиву ҷамъиятӣ ва механизмҳои ҳамкории онҳо ба миён меояд. Он бояд дар рисола мавриди таҳқиқи зарурӣ қарор мегирифт.
3. Дар матнҳои диссертатсия хатогиҳои имлоӣ дар истифодаи калимаҳои “қаламрав”, “ашхос”, “яроқ”, “додгоҳ” дар мавриди қабулгардидааш аз назари ҳуқуқӣ бояд ҳамчун “худуд”, “шахсон”, “силоҳ”, “суд” истифода мешуданд. Дар ин бобат инчунин баъзе аз асноди қонуние, ки дар диссертатсия овардашудааст, бо қабули қонунҳои нав мувофиқат намекунанд. Зарур буд, ки дар таҳияи намунаи охири диссертатсия ишора ба санадҳои маъмурию ҳуқуқии навқабулгардида мешуд.
4. Дар рисола такрори андешаҳо дида мешаванд, ки то андозае ба таҳлилу хулосагирии мантиқии кори диссертатсионӣ нуқсонҳоро ворид намудааст.

Албатта эродҳое, ки дар боло қайд шудаанд, хусусияти мубоҳисавӣ дошта, аҳаммияти илмии таҳқиқоти диссертатсиониро коста намегардонанд ва баҳои мусбати диссертатсияро тағйир намедиҳанд.

Мадвалиев Ҷ.А. рисолае бо усули хос, методологияи қавӣ ва муносибати объективонае ба пайдоиш ва шаклҳои амалигардии терроризми

муосир таҳия намудааст. Истифодаи натиҷаҳои таҳқиқот барои рушди кишвар ва ҳалли масъалаҳои инкишофи сиёсӣ аҳамияти муҳим дошта, дар дарки масъалаҳои гуногуни ҳаёти ҷамъиятӣ ва дарёфти ҳалли онҳо аҳамияти заруриро касб намудааст.

Автореферат ва корҳои илмие, ки дар мавзӯи таҳқиқоти илмӣ нашр гардидаанд мазмуни асосии рисолаи диссертатсиониро инъикос менамоянд. Хулосаҳо ва тавсияҳои дар рисола дарҷгардида дониши амиқ ва чун натиҷаи таҳлили илмии муаллиф эътироф гардида касбияти баланди муҳаққиқи онро нишон медиҳанд. Барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон мутобиқат дорад.

Рисолаи диссертатсионӣ сатҳи баланди мубрамият ва навгониҳоро дошта, ба талаботҳо оид ба диссертатсияҳо дар мавриди дарёфти дараҷаи илмии номзади илм ҷавобгӯӣ буда, муаллифи он сазовор гаштан ба дараҷаи илмии номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯи ихтисоси 23.00.02 – ниҳодҳо, равандҳо ва технологияи сиёсӣ мебошад.

Муқарризи расмӣ, доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессори кафедраи ҳуқуқи ҷиноятӣ факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи славянии Россия - Тоҷикистон

Абдуҳамитов В.А.

734000, ҶТ, ш. Душанбе, к. М. Турсунзода, 30
E.mail: valijon05@mail.ru
тел.: +992 900 31 07 78

Имзои В.А. Абдуҳамитовро таъдиқ мекунам.
Сардори Раёсати кадрҳои Донишгоҳи славянии Россия-Тоҷикистон

Раҳимов А.А.

« 16 » апрел 2024 с.